

Museumslovens betydning for bygge- og anlægsarbejder m.v.

Orientering fra
Hjørring Kommune og Vendsyssel Historiske Museum, Hjørring

Museumsloven (lov nr. 473 af 7. juni 2001) bestemmer i § 24, at kommunerne er forpligtiget til at give meddelelse om byggearbejderne til de kulturhistoriske museer, senest når der gives byggetilladelse. Vendsyssel Historiske Museum vil derfor blive underrettet om alle tilladelser i Hjørring Kommune.

Dette sker for at give museerne mulighed for at undersøge og dokumentere kultur- og naturhistoriske værdier, inden de forsvinder for altid.

Det kan dreje sig om arkæologiske fund som eksempelvis gravhøje, gravpladser, bopladser, voldsteder, køkkenmøddinger og lignende, der skal undersøges arkæologisk, inden de ødelægges ved byggearbejderne.

Eller det kan dreje sig om naturhistoriske fund som eksempelvis velbevarede dyreskeletter, der skal undersøges.

Ifølge § 24 er kommunerne tillige forpligtiget til at oplyse ansøgeren/bygherren om indholdet af Museumslovens §§ 25-27, der handler om beskyttelse af arkæologiske anlæg.

Årsagen hertil er, at alle fortidsminder er beskyttede, enten ved at være fredede i henhold til Museumslovens §§ 29a og 29e eller ved at være omfattet af Museumslovens §§ 25-27.

Museumslovens § 27, stk. 2 bestemmer, at hvis man under jordarbejde støder på spor af fortidsminder, skal man straks standse arbejdet i det omfang, det berører fortidsmindet, og hidkalde det nærmeste arkæologiske museum (i Hjørring Kommune: Vendsyssel Historiske Museum). Herefter vil der blive taget stilling til, om fundet er så velbevaret og har en karakter, der gør, at det skal udgraves (§ 27, stk. 3). Er dette ikke tilfældet, kan arbejdet fortsættes. Men skal der foretages en undersøgelse, vil udgravningen skulle ske for bygherrens regning (§ 27, stk. 4).

For at hindre den slags ubehagelige overraskelser giver lovens § 25 bygherren en mulighed for, i god tid inden jordarbejderne skal starte, at spørge Vendsyssel Historiske Museum, om der på det stykke jord, hvor arbejdet skal foregå, er en risiko for at støde på fortidsminder. Museet skal udtale sig hurtigst muligt (normalt inden for fire uger).

Da en stor del af Danmarks fortidsminder er usynlige og ukendte, kan museets svar som regel ikke alene basere sig på arkivoplysninger. Ofte må der en forundersøgelse (prøvegravning) til for at afklare, om der er fortidsminder på et bestemt område. Mindre forundersøgelser (under 5000 m²) betales af museet (§ 26, stk. 1), mens udgiften til større forundersøgelser samt undersøgelser i middelalderlige købstæder påhviler bygherren. Offentlige bygherrer betaler dog både små og store forundersøgelser.

Bygherren skal naturligvis give sit samtykke til en forundersøgelse (§ 26, stk. 2), og budgetter for forundersøgelser skal altid forinden godkendes af såvel bygherren som Kulturministeriet (Kulturarvsstyrelsen).

På baggrund af museets udtalelse kan bygherren tage stilling til, om anlægsarbejdet kan ændres og derved undgå at berøre de dokumenterede fortidsminder. Alternativt kan museet foreslå en udgravning, som skal betales af bygherren efter forudgående godkendelse af budgettet.

Har museet derimod udtalt, at der ikke er risiko for at støde på fortidsminder på arealet, og der alligevel dukker sådanne op under jordarbejderne, vil bygherren naturligvis ikke skulle betale for en udgravning (§ 27, stk. 5).

Der er både i forbindelse med prøvegravninger og egentlige udgravninger mulighed for – i visse tilfælde – at få tilskud fra Kulturministeriet (§ 26, stk. 2 og § 27, stk. 5 & 6).

Museumslovens §§ 25-27

§ 25. Bygherren eller den, for hvis regning et jordarbejde skal udføres på landjorden, kan forud for igangsætning af arbejdet anmode vedkommende kulturhistoriske museum om en udtalelse.

Stk. 2. Når museet har modtaget en anmodning, skal det fremkomme med en udtalelse med stillingtagen til, hvorvidt det arbejde, som anmodningen vedrører, indebærer en risiko for ødelæggelse af væsentlige fortidsminder. Såfremt museet vurderer, at en sådan risiko foreligger, skal sagen forelægges kulturministeren. Den nævnte udtalelse skal endvidere tilkendegive, hvorvidt det i givet fald vil være nødvendigt at gennemføre en arkæologisk undersøgelse m.v., jf. § 27, stk. 3-10.

Stk. 3. Museet fremsender sin udtalelse til bygherren eller den, for hvis regning et jordarbejde skal udføres, senest 4 uger efter, at anmodningen er modtaget. Såfremt det på grund af jordarbejdets omfang er nødvendigt at gennemføre større forundersøgelser, jf. § 26, stk. 2, kan museets svarfrist forlænges til 6 uger.

§ 26. Det kulturhistoriske museum afholder udgiften til arkivalsk kontrol og en eventuel mindre forundersøgelse, der er nødvendig som grundlag for museets udtalelse, jf. § 25.

Stk. 2. Ved gennemførelse af en større forundersøgelse afholdes udgiften af den, for hvis regning et jordarbejde skal udføres. Arbejdet kan først iværksættes efter samtykke fra den pågældende. Kulturministeren kan i særlige tilfælde yde tilskud til en sådan forundersøgelse. Såfremt årsagen til forundersøgelsen er jordarbejde i forbindelse med erosion eller jordarbejde udført som led i dyrkning af almindelige landbrugsafgrøder eller som led i almindelig skovdrift, afholdes udgiften til forundersøgelsen af kulturministeren. For så vidt angår tilfælde, hvor driften forestås af en statslig eller kommunal myndighed, afholdes udgiften dog af vedkommende myndighed.

Stk. 3. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om de forundersøgelser, som museerne gennemfører efter stk. 1 og 2.

§ 27. Den arkæologiske kulturarv omfatter spor af menneskelig virksomhed, der er efterladt fra tidligere tider, dvs. strukturer, konstruktioner, bygningsgrupper, bopladser, grave og gravpladser, flytbare genstande og monumenter og den sammenhæng, hvori disse spor er anbragt.

Stk. 2. Findes der under jordarbejde spor af fortidsminder, skal arbejdet standses, i det omfang det berører fortidsmindet. Fortidsmindet skal straks anmeldes til kulturministeren eller det nærmeste statslige eller statsanerkendte kulturhistoriske museum. Fundne genstande, der ikke er danefæ, jf. § 30, stk. 1, skal efter anmodning fra kulturministeren eller det pågældende kulturhistoriske museum afleveres til vedkommende statslige eller

statsanerkendte museum, således at det indgår i museets samling.

Stk. 3. Kulturministeren beslutter snarest, om arbejdet kan fortsætte, eller om det skal indstilles, indtil der er foretaget en arkæologisk undersøgelse, eller indtil spørgsmålet om erhvervelse efter stk. 8 er afgjort. Senest 1 år efter, at anmeldelsen er modtaget, kan arbejdet genoptages, medmindre kulturministeren har afgivet indstilling om erhvervelse af fortidsmindet efter stk. 8.

Stk. 4. Udgiften til den arkæologiske undersøgelse afholdes af den, for hvis regning jordarbejdet skal udføres.

Stk. 5. Udgiften afholdes dog af kulturministeren, såfremt

1) årsagen til undersøgelsen er erosion eller jordarbejde i forbindelse hermed eller jordarbejde udført som led i dyrkning af almindelige landbrugsafgrøder eller som led i almindelig skovdrift, medmindre driften forestås af en statslig eller kommunal myndighed, i hvilke tilfælde udgiften afholdes af vedkommende myndighed,

2) det kulturhistoriske museum i udtalelsen efter § 25 har oplyst, at jordarbejdet ikke vil indebære en risiko for ødelæggelse af væsentlige fortidsminder, eller

3) fortidsmindet fredes efter lov om naturbeskyttelse eller erhverves med henblik på bevaring på stedet efter stk. 8.

Stk. 6. Kulturministeren kan i særlige tilfælde yde tilskud til udgifter til arkæologiske undersøgelser, der gennemføres efter stk. 3, jf. stk. 4.

Stk. 7. Private grundejeres tab ved ikke at kunne fortsætte den hidtidige drift, mens undersøgelsen foretages, eller indtil spørgsmålet om erhvervelse efter stk. 8 er endeligt afgjort, erstattes af kulturministeren. Kan der ikke opnås enighed om erstatningen, fastsættes denne af den taksationskommission, der er nævnt i naturbeskyttelsesloven.

Stk. 8. Finder kulturministeren, at det pågældende fortidsminde bør bevares på stedet for eftertiden, kan kulturministeren erhverve fortidsmindet og eventuelt omkringliggende areal. Erhvervelsen kan ske ved ekspropriation efter reglerne i lov om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom.

Stk. 9. Kulturministeren eller den, kulturministeren bemyndiger hertil, har til enhver tid uden retskendelse adgang til steder, hvor der foretages jordarbejder, og hvor der fremkommer fund eller under arbejder kan formodes at fremkomme fund som nævnt i stk. 1. Legitimation skal forevises på forlangende. Politiet yder nødvendig bistand til at udnytte adgangsretten.

Stk. 10. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om den arkæologiske undersøgelsesvirksomhed efter stk. 3 og om gennemførelse af bestemmelserne i stk. 4-6.

Henvendelse om foranstående skal ske til

Vendsyssel Historiske Museum
Museumsgade 3
9800 Hjørring

Tlf. 96 24 10 50
Fax. 96 24 10 51
E-mail vhm@vhm.dk

Hjemmeside www.vhm.dk

Eventuelle tvivlsspørgsmål afgøres af

Kulturarvsstyrelsen
H.C. Andersens Boulevard 2
1553 København K

Tlf. 33 74 51 00

Hjemmeside www.kulturarv.dk